
УДК 811.161.2'374

Наталія Сніжко

Інститут української мови НАН України, м. Київ

УКРАЇНСЬКА ІДЕОГРАФІЯ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті йдеться про основні етапи розвитку української ідеографії, предметом дослідження якої є поняття структуривання лексики та відображення ієрархічно упорядкованих груп в ідеографічних словниках. Увиражено макронаукове призначення ідеографії, що нині є основою комплексного дослідження історії України та українського мовомислення.

Ключові слова: українська ідеографія, ідеографічний словник, тематичний словник, ієрархічне упорядкування лексики, синоптична схема тезауруса, досвід світового й українського тезаурусотворення.

Дослідження структури змістової сторони мови та з'ясування закономірностей мовомислення сягає сивої давнини. В аналітичних працях І.М. Гетьмана, Ю.М. Караулова, В.В. Морковкіна, О.О. Селіванової та ін. учених, які присвячені історії світової ідеографії, зазначено, що перші спроби ідеографічного опису мов сягають періоду античності, а перші ідеографічні словники укладено у II ст. н. е. [29: 172].

Інтенсивний розвиток світового тезаурусотворення (укладання ідеографічних словників) припадає на середину XIX ст., коли з'явився ідеографічний словник П. Роже, укладений для англійської мови [27]. Тезаурус П. Роже містить інформацію про групування слів за смислом та особливості їх використання з комунікативно-пізнавальною метою. Цей словник став зразком для створення ідеографічних словників різних мов, його успішно застосовують нині. З використанням досвіду тезауруса П. Роже у середині XX ст. укладено словники Ф. Дорнзайфа — для німецької мови, Х. Касареса і М. Молінер — для іспанської, Р. Халігга і В. фон Вартбурга — для французької та ін. [15; 16; 20;].

© Н.В. СНИЖКО, 2016

Отже, середина ХХ ст. — важливий етап активної розбудови світової ідеографії, пов'язаний зі створенням низки ідеографічних словників. Цей період детально представлений у монографіях Ю.М. Караулова «Общая и русская идеография» [18] та В.В. Морковкіна «Идеографические словари» [23]. Автори цих книг подають синоптичні схеми багатьох словників, визначають універсальні та специфічні сегменти поняттєвого структурування лексики, вказують на вагомість компонентного аналізу семантики слів для визначення гіпонімів та гіперонімів тощо.

Огляд наукових праць з теорії та практики ідеографії здійснює Н.Ф. Клименко в колективній монографії «Украинский семантический словарь. Проспект». Автор наголошує на важливості дослідження структури синоптичних схем ідеографічних словників задля вибору методики побудови тезауруса. «Схема класифікації понять, — зазначає Н.Ф. Клименко, — детермінує загальну структуру ідеографічного словника, який починається переліком досить широких понять і закінчується переліком окремих слів у статтях, співвідносних з поняттям. Наприклад, основу словника П. Роже складають чотири вихідних поняття: абстрактні відношення, простір, матерія, дух (почуття, воля, розум). Кожне з них потім розподіляється на категорії (роди), наприклад, простір — на абстрактний простір, обмежений простір, існування в просторі, відносний простір. Одержані класи діляться на види, останні — на тематичні групи» [40: 25].

Друга половина ХХ — поч. ХХІ ст. у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці є важливим етапом формування теоретичних засад ідеографії, семасіології, діалектології та інтегральної лексикографії, що розвиваються у тісній взаємодії (Ю.Д. Апресян, Є. Бартмінський, А. Вежицька, П.Ю. Гриценко, Ю.М. Караулов, Н.Ф. Клименко, Л.А. Лисиченко, М.М. Пещак, З.Д. Попова, А.І. Стернін, М.В. Пименова та ін.). Під керівництвом Л.С. Паламарчука написано низку кандидатських дисертацій: В.О. Винник «Назви одиниць виміру і ваги в українській мові» (1965 р.), Г.Г. Дідківська «Назви осіб за ремеслами та професією в українській мові» (1972 р.), Л.О. Симоненко «Мікологічна лексика української мови» (1973 р.), М.М. Фещенко «Назви лікарських рослин в українській мові» (1974 р.), Л.Д. Фроляк «Ботанічна лексика українських говорів Північного Приазов'я» (1988 р.) та ін. Закономірності семантичного групування діалектної лексики узагальнює П.Ю. Гриценко у монографії «Моделювання системи діалектної лексики» (1984 р.). М.П. Годована 2009 р. укладає «Словник-довідник назв осіб за видом діяльності» (за ред. Л.В. Туровської). Принципи тематичного групування лексики застосовують М.А. Жовтобрюх, Л.А. Паламарчук, В.М. Русанівський, Т.К. Черторизька, Л.Г. Скрипник, А.А. Бурячок, В.О. Винник, В.В. Німчук та ін. українські мовознавці в академічних курсах з лексикології та історії української мови [17].

На межі тисячоліть у славістиці укладено ідеографічні словники за ред. Л.Г. Бабенко, О.С. Баранова, Є.А. Карпіловської, Н.Ю. Шведової та

ін., створено антології концептів та окреслено шляхи дослідження концептосфери (В.І. Карасик, І.А. Стернін, М.В. Пименова та ін.) [2—5; 26; 28]. Ю.С. Степанов 2001 р. уклав словник «Константы: Словарь русской культуры». Створено низку тематичних та навчальних словників, серед яких: «Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся» М.В. Никончука (1985 р.), «Атлас ботанічної лексики української мови» І.В. Сабодоша (1999 р.), «Українсько-англійський тематичний словник» К.І. Богуцького (2001 р.), «Українсько-польський тематичний словник» (укл.: Я. Рігер, О.М. Демська-Кульчицька, 2007 р.), «Українсько-німецький тематичний словник» (укл.: Н. Яцко, Ю. Карпенко, В. Карпенко, 2009 р.) та ін. Тематичне багатство білоруської мови відтворене у словниках «Жывёльны свет: Тэматычны слоўнік» (1999 р.) та «Раслінны свет: Тэматычны слоўнік» (2001 р.).

Потужний напрямок розвитку теорії та практики систематизування лексики української мови складають праці Л.О. Симоненко. У монографії «Формування української біологічної термінології» (1991 р.) науковець узагальнює класифікаційні схеми, призначені для системного опрацювання лексики природничих наук, досліджує закономірності формування українських терміносистем на тлі загальномовних процесів розвитку. У низці галузевих словників, де Л.О. Симоненко є відповідальним редактором («Російсько-українсько-латинський зоологічний словник» (1993 р.); «Російсько-український словник. Будівництво» (1994 р.); «Російсько-український словник наукової термінології, Біологія. Хімія. Медицина» (1996 р.), «Російсько-український та українсько-російський словник зварювальної термінології» (2001 р.) та ін.), відтворено структуру й функціонування українських різногалузевих термінів.

Короткий огляд праць українських та зарубіжних учених у галузі системного дослідження лексики увиразнює невпинне прагнення вчених до осмислення законів мовної системи. Зміст лексикографічних праць засвідчує принципову різницю між ідеографічною класифікацією лексики та її тематичним упорядкуванням. Якщо ідеограф ставить завдання розподілити лексику мови «згори й донизу» та ієрархізувати її на основі слів з різним ступенем узагальнення семантики, як спостерігаємо в шеститомному Ідеографічному словнику російської мови (за ред. Н.Ю. Шведової), то укладачі тематичних словників добирають необхідну лексику під наперед визначену тему, важливу для пізнавально-комунікативної мети. Ідеографічна класифікація лексики, як наголошує Н.Ю. Шведова, відтворює природне структурування лексики [28]. У тематичних словниках постають фрагменти лексико-семантичної системи відповідно до мовної компетенції автора [10: 41]. Наприклад, порівняння словесного наповнення групи ЧАС в «Українсько-англійському тематичному словникові» К.І. Богуцького, де представлені одиниці часу, назви місяців, днів тижня та пір року [7: 239—241], із групою назв часу, виявлених в 11-томному Словнику української мови і представлених в електронному ідеографічному словникові іменників Н.В. Сніжко та М.Д. Сніжко [33;

36; 37], виявляє специфіку й переваги ідеографічного упорядкування лексики. З'ясовуємо, що у словнику К.І. Богуцького — 35 слів на позначення часу, в ідеографічному словнику іменників — 468 слів. Ієрархічне структурування назв часу визначаємо за словниковими ідентифікаторами *час* (140 слів), *період* (99 слів), *проміжок* (46 слів), *пора* (33 слова), *день* (27 слів) і т. д. Такі ідентифікатори укладачі 11-томного СУМа використали для тлумачення як найзагальніших назв часу (*вік, епоха, рік, день, століття*), так і тих, що пов'язані з конкретним періодом (*надвечір'я, надобіддя, переддень, світання, передсвіт, зажинки, обжинки, розговини, сівба, жниво, колосіння* та ін.). Згруповані назви відтворюють універсальні й специфічні особливості концептуалізації часу, увиразнюють мотивацію найменувань часу природним оточенням, особливостями сільськогосподарських робіт, релігійними звичаями тощо.

Загальна мовна картина, що постає внаслідок ідеографічного систематизування іменників 11-томного Словника української мови, відтворює закономірності українського мовомислення, що склалися на другу половину ХХ ст. За матеріалами тлумачного словника виявляємо співвідношення основних поняттєвих класів лексики: ВСЕСВІТ, ЛЮДИНА, ЛЮДИНА і ВСЕСВІТ. З'ясовуємо, що на позначення людини в українській мові 2-ої пол. ХХ ст. існувало понад 11 тисяч слів, які від загальної кількості аналізованих іменників складають 16%. Отже, категорія ЛЮДИНА в українській мовній картині світу посідає вагоме місце, складає, практично, п'яту частину від усієї кількості іменників, а отже й універсуму. Докладно представлений предметний світ, зокрема флора, фауна, об'єкти людської діяльності тощо. Понад 600 іменників є звуконайменуваннями. Об'ємний клас складає абстрактна лексика (4691 слово), що засвідчує високий науковий рівень мовців. Отже, загальна картина світосприймання та світовідчування українців, що формувалася впродовж віків, відтворена ідеографічними групами й підгрупами. За даними 11-томного СУМа ієрархічне співвідношення груп і підгруп моделюємо за формальними показниками (словниковими ідентифікаторами), що відтворюють сутність поняття і визначають гіперо-гіпонімічні залежності. Групу ЛЮДИНА, наприклад, формуємо на основі словникових ідентифікаторів *той, людина, особа, чоловік, жінка, дитина, прихильник, прибічник, житель, брат, сестра* та ін., які характеризують людей за родинними взаєминами, професією, зовнішніми й внутрішніми особливостями тощо. З'ясовуємо щільне наповнення ідеографічних груп ЛЮДИНА-НОСІЙ ПЕВНИХ ОЗНАК, змодельованої за спільним словниковим ідентифікатором *той*, а також НАЗВИ ЛЮДЕЙ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ, у якій переважають найменування висококваліфікованих фахівців. Співвідношення між групами та підгрупами, а також щільність словесного наповнення кожної з них виявляють універсальні й національно-мовні особливості [33—37].

Варто зазначити, що в Україні, як і загалом у слов'янському світі, інтенсивні ідеографічні дослідження припадають на другу половину ХХ ст.,

коли було сформовано необхідні передумови систематизування слів за ідеографічними групами. Найважливішими серед них є: 1) лексикографічна основа ідеографування, тобто якісні академічні словники, що відтворюють природне структурування мови й містять комплекси систематичних лексичних одиниць, що є основою ієрархічного упорядкування лексики [19; 21; 31; 40]; 2) теоретична база семантичних (ідеографічних) досліджень, що ґрунтується на знаковій природі мовних одиниць і передбачає моделювання змістової сторони мови як сукупності ідей (понять, концептів), навколо яких зосереджено всі мовно-пізнавальні процеси [25; 26; 37; 41]. Л.В. Щерба вживає термін *ідеологічний словник* і основним завданням семасіологів визначає створення загальномовного тезауруса задля відтворення історії мовомислення [41].

Українська ідеографія кінця ХХ — поч. ХХІ ст. — це активний пошук способів систематизування лексичного матеріалу, засвідченого 11-томним Словником української мови. Відбувається він у сув'язі з утвердженням автоматизованих лінгвістичних досліджень, методологія яких формувалася в межах загальнослов'янської теми «Створення машинних фондів мов» [19; 25; 33]. Визначною віхою системного дослідження змістової сторони мови є створення українськими вченими (М.М. Пешак, Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловською та ін.) методики формалізованого аналізу семантики лексичних одиниць та укладання ними проспекту Українського семантичного словника [40]. За матеріалами тлумачного словника здійснено низку дисертаційних досліджень (М.В. Скаб, Н.В. Сніжко, П.В. Мацьків, Н.І. П'яст та ін.), присвячених окремим ідеографічним групам, та створено електронні ідеографічні словники (А.Я. Середницька, О.Б. Сірук, Н.В. Сніжко).

«В українській лексикографії, — зазначає О.О. Тараненко, — елементи тезауруса застосовують при групуванні матеріалу на поняттєвих засадах у пареміологічних збірках, окремих фразеологічних словниках (напр., у «Російсько-українському та українсько-російському фразеологічному словнику: Емоції людини» Ю. Прадіда, «Словнику фразеологічних синонімів» М. Коломійця і Є. Регушевського)» [39: 679]. Ідеографічне та фразеосемантичне систематизування застосовують у дисертаційних дослідженнях та наукових розвідках історичного спрямування (С.П. Гриценко, О.О. Кровицька, І.М. Мірошніченко, Т.В. Цимбалюк-Скопненко та ін.). М.І. Степаненко групує крилаті вислови Олесь Гончара за їхніми змістовими особливостями й результати систематизування подає у монографіях «Духовний посил Олесь Гончара» (2009 р.) та «Світ в оцінці Олесь Гончара: аксіосфера щоденникового дискурсу письменника» (2012 р.). Енергетична потужність Гончарового мудрослів'я постає у рубриках: ЖИТТЯ, ІСТОРІЯ, ЕТНОПАМ'ЯТЬ, ЛЮБОВ, ЛЮДИНА, ЛЮДСЬКА ПРАЦЯ, МОВА, МУЗИКА, НАРОД, УСЕСВІТ, ТВОРЧИСТЬ, ЩАСТЯ та ін.

2014 р. колектив учених Інституту української мови НАНУ уклав й опублікував ідеографічний словник нової лексики «Активні ресурси су-

часної української номінації» (за ред. Є.А. Карпіловської), який увиразнює провідні ідеї сучасного українського мовомислення: ДЕРЖАВА, ПРОСТІР, СВІТ, БІЗНЕС, ІНТЕРНЕТ, ЕКОЛОГІЯ, НОВИНИ та ін. [1]. Кожне нове слово чи значення автори подають на тлі його структурно-функціональних властивостей, визначають синонімічні, родо-видові, дериваційні та варіативні відношення слів тощо. Інформативним є порівняння старих і нових дефініцій слів. Наприклад, нове осмислення соціумом поняття *держава* укладачі ідеографічного словника порівнюють за 11-томним Словником української мови та Словником української мови 2012 р. (кер. В.В. Німчук; відп. ред. В.В. Жайворонок). Розгортання семантичного простору *державотворення* словникарі відтворюють переліком нових слів (*державотворення, державобудування, державити, державник, державотворчий, державноуправлінський, національно-державницький, патріот-державник* та ін.), який формують за різножанровими джерелами [1: 79—85]. За матеріалами цього ідеографічного словника визначаємо сучасні пріоритети мовної свідомості, з'ясовуємо тенденції розбудови лексико-семантичної системи, виявляємо історію словесного відтворення ідей українського мовомислення.

Отже, із застосуванням ідеографічних підходів словниковий склад мови досліджують у комплексному структурно-функціональному вимірі. Кожне слово постає в системно-структурних відношеннях та особливостях свого функціонування впродовж віків, що засвідчує цитатний матеріал, дібраний із різножанрових творів.

Нині в україністиці зібрано чимало праць, присвячених дослідженню закономірностей мовомислення, під яким розуміємо поєднання мови й мислення у процесі пізнання світу мовцями. Проте, сьогодні ми не маємо аналітичної праці, присвяченої історії розвитку української ідеографії та її вагомості для сучасних і майбутніх макронаукових досліджень. У сучасній макронауковій парадигмі ідеографія займає провідні позиції, адже предметом її дослідження є ієрархічна система ідеографічних класів, які відтворюють досягнення мовно-пізнавальної діяльності соціуму. Систематизування лексичного складу мови за ідеографічними групами є способом дослідження глобальних проблем історії розвитку мови й суспільства. Ідеографія розвивається в тісному зв'язку із міждисциплінарними науками (лінгвоконцептологія, лінгвокультурологія, етнолінгвістика, соціолінгвістика тощо), які в сукупності й складають нову макронаукову парадигму.

Проте, у сучасних загальномовних та аспектних словниках відсутнє визначення **ідеографії** як науки про поняттєву структуру мови. Зазвичай укладачі словників подають лише первинне значення слова **ідеографія** — «спосіб письма за допомогою ідеограм» [11: 488]. Ідеограмою вважають «письмовий знак, що позначає певне поняття» [38: 292]. У термінологічній енциклопедії О.О. Селіванової слово **ідеографія** має тлумачення: «напрям лексикографії, що тематично впорядковує лексикон мови й подає його у словниках-тезаурусах» [29: 172].

Значенню слова **тезаурус** (від грец. *thēsauros* — скарб, скарбниця) присвячено чимало наукових розвідок (І.М. Гетьман, Н.П. Дарчук, О.М. Демська, В.В. Дубічинський, О.М. Костюшко, І.Б. Штерн та ін.). О.О. Тараненко поняття **ідеографічний словник** розкриває через відсилльне тлумачення до слова **тезаурус**. Учений виділяє три основних значення слова **тезаурус**: 1. Словник, що подає лексичний склад мови за семантичними розрядами (поняттєвими рубриками) різного ступеня узагальнення і кількості з перехресним групуванням; 2. Інформаційно-пошуковий словник; 3. Словник (здебільшого тлумачного типу), завданням якого є повне охоплення лексичного складу мови [39: 679]. На позначення **тезауруса** (семантичного словника), як зазначає О.О. Тараненко, використовують синонімічні назви: **ідеологічний словник, ідеографічний словник, тематичний, систематичний, аналогічний**. Назва **тезаурус** в англomовній лексикографії вживається переважно щодо об'єднаних словників синонімів та антонімів [39: 679].

О.С. Мельничук у «Словнику іншомовних слів» подає таке розуміння поняття «ідеографія»: **Ідеографія** (від грец. *ιδεα* — образ, поняття і *γραφία*) — один з типів письма, знаки якого (ідеограми) передають цілі поняття. Інша назва — ідеографічне письмо [31: 269]. Автори «Сучасного словника іншомовних слів» О.І. Скопненко та Т.В. Цимбалюк поняття **ідеографія** трактують через посилання до поняття **ідеографічне письмо**. Поняття **ідеографічний** автори подають з ремаркою *мовознавче* і виділяють два значення: 1. Який стосується ідеографії; **Ідеографічне письмо** — один з основних типів письма, знаки якого — ідеограми — передають цілі поняття; інша назва — ідеографія; 2. У словосполученні: **Ідеографічний словник** — словник, у якому слова розміщені за тематичним принципом (а не за алфавітним) [38: 292]. Для позначення ідеографічного (або поняттєвого) упорядкування лексики автори використали термін *тематичний принцип*, який вказує на вагому різницю між алфавітним та смисловим групуванням лексики, але не виявляє сутності ідеографічної класифікації лексики. Термін **тематичний** варто застосовувати саме для тематичного упорядкування лексики, коли дослідник розподіляє слова та їхні значення за темами і не ставить завдання відтворити природне структурування лексики за ідеями (поняттями, концептами, архетипами). На цій особливості ґрунтується специфіка ідеографічних та тематичних словників. Ідеографічним словником варто вважати таку лексикографічну працю, яка відтворює смислове групування слів на порівняно повному лексичному масиві. Прикладом такого словника є електронний ідеографічний словник іменників, де на масиві 53 тисяч слів за поняттєвими групами й підгрупами закріплене кожне значення слова або його лексико-семантичний варіант [33].

Отже, у лінгвістичному термінопросторі бракує тлумачення поняття **ідеографії** як науки та корелята до цього слова подібно до: *лексикологія — лексикографія, фразеологія — фразеографія* та ін. Термін **ідеографія** в сучасних лінгвістичних дослідженнях використовуємо на позначення тео-

рії і практики укладання ідеографічних словників. Питання про співвідношення слів *ідеологія* й *ідеографія* вимагає окремого дослідження. Поняття **ідеологія** визначається як «система політичних, правових, етичних, художніх, філософських, релігійних поглядів; суспільна свідомість» [30: 269]. Л.В. Щерба послуговувався терміном *ідеологічний словник* і говорив про необхідність створення ідеологічного словника для відображення ідей мовомислення [41]. Сутність ідеографії, власне, й зводиться до визначення кола ідей (понять, концептів, архетипів) та словесних засобів їхнього відтворення.

Становленню терміна **ідеографія** на позначення наукової галузі, що вивчає поняттєву структуру мови та способи відображення її в ідеографічних словниках, значну увагу приділяли Ю.М. Караулов та І.М. Гетьман [13; 18]. Ці вчені утвердили статус ідеографії як окремої наукової галузі з власним предметом дослідження. Варто зазначити, що Ю.М. Караулов вперше поставив питання про важливість ідеографії для вивчення мовної та концептуальної картин світу. Отже, на сьогодні в українській та світовій лінгвістиці нагромаджено важливий досвід теоретичного й практичного тезаурусотворення, тобто подання результатів мовного освоєння світу соціумом у вигляді моделі ієрархічно структурованих ідеографічних груп. Нині створено передумови для узагальнення історії української ідеографії на тлі світового ідеографічного досвіду й укладання загальномовного ідеографічного тезауруса.

Спинимося докладніше на історії лексикографічного забезпечення ідеографічних досліджень в Україні та на з'ясуванні ролі визначних українських учених у становленні й розвитку ідеографії як центральної ланки макронаукової парадигми.

Першопочатком макронаукового спрямування української ідеографії вважаємо «Лексикон словенороський», укладений П. Бериндою на поч. XVII ст. [22]. Тлумачно-перекладний словник з церковнослов'янською основою реєстру сьогодні є джерелом дослідження світогляду й закономірностей української концептуалізації поч. XVII ст. Із цієї пам'ятки черпаємо інформацію про культуру й звичаї нашого народу. Високий рівень розвитку українців XVII ст. засвідчений тлумаченнями слів **бог, любов, слово, мова, закон, честь, совість, дружба, свобода, працьовитість** та ін., які є константами української культури. Осмислення поняття **любов** П. Беринда подає шляхом наведення синонімів *милість, дружба та приятелювання; свобода — воля, свобода, насолода, любодарованіє, любочестіє; закон — право, заповідь, устав; спосіб, звичай; істина — правда; дружба — єдиноуміє, товариство; люботрудіє — працьовитість, закоханість у працю* й т. д. Словник П. Беринди наповнений абстрактною лексикою, назвами наук та ремесел (*геометрія, тесельство, малярство*), фахівців та митців (*астролог, астроном, лікар, гончар, столяр, тесля, котляр, пекар, арфіста*), виробів та знарядь праці (*соха, сокира, орало, плуг*). Це свідчить про високий рівень розвитку суспільства й науково-виробничої сфери XVII ст. Гуманістичне спрямування українського мовомислення засвідчене у цій

лексикографічній праці словотвірними гніздами з коренями *благ-*, *люб-*, *мудр-*, *друг-* та ін.

«Лексикон словенороський» П. Беринди є основою української ідеографії. Він містить родові й видові назви, які узагальнюють результати мовного освоєння світу українцями. Автор визначає синонімічні й словотвірні зв'язки слів, засвідчує образне й переносне вживання слів, використовує ремарку *метафоричне*. У такий спосіб результати пізнавальної діяльності увиразнюються моделями метафоризації (на відповідному для того часу рівні), які відтворюють коди української культури.

Традиції високої лексикографічної вправності у відображенні досягнень українства засвідчують словники П.П. Білецького-Носенка, Б.Д. Грінченка, 11-томний Словник української мови, Великий тлумачний словник сучасної української мови (за ред. В.Т. Бусла) та Словник української мови (кер. В.В. Німчук; відпов. ред. В.В. Жайворонок, 2012 р.). Моделювання історії українського мовомислення за цими словниками — шлях утвердження української ідеографії та вивчення закономірностей українського світосприймання [32; 34; 36]. Варто зазначити, що крім традиційного способу родо-видового та синонімічного систематизування слів, П.П. Білецький-Носенко у «Словнику української мови», укладеному на поч. ХІХ ст. [6], наводить приклади ідеографічного, словотвірного та стилістичного упорядкування слів. Цей словник містить реєстрові одиниці, які відтворюють родинні та виробничі стосунки людей, українські звичаї, свята тощо. У «Словарі української мови» Б.Д. Грінченка зібрано безцінний матеріал стосовно аксіологічного спрямування українського мовомислення. Поруч з окремими словами подано стійкі сполучення слів, прислів'я та приказки, які відтворюють ідеологічні засади суспільного життя українців. Це джерело інформації про давні ремесла та заняття українців, їхній побут, правила співжиття тощо. За лексикографічними параметрами Грінченкового словника можливе відтворення мовної картини світу українців минулого століття [35].

«Словник української мови» в 11-ти томах — зразок якісного тлумачного словника, який забезпечує моделювання поняттєвої структури лексики та закономірностей її функціонування на значних відтинках часу. Лексикографічні параметри словника дозволяють виявити найоб'ємніші групи слів, відтворити їхню внутрішню ієрархізацію, визначити зони взаємодії між ідеографічними групами тощо. На основі ідеографічної класифікації лексики моделюємо мовну картину світу і систематизуємо матеріал для з'ясування структури концептосфери [33; 36; 37]. Отже, за матеріалами якісного академічного тлумачного словника можемо одержати відносно повну картину історії мовомислення за певними ідеями. Для повномасштабного моделювання сучасного стану українського мовомислення немає повної джерельної бази. 20-томний СУМ ще не повністю опублікований, у СУМ-2012 (кер. В.В. Німчук, відп. ред. В.В. Жайворонок) мало нової лексики, у Великому тлумачному словникові (за ред. В.Т. Бусла) бракує відповідних структурно-функціональних параметрів.

Окремі тенденції розвитку ідей мовотворення нині можемо спостерігати за словниками нових слів і значень. Докладну картину розгортання сучасного ідеографічного структурування лексики подає, як ми зазначали вище, ідеографічний словник «Активні ресурси сучасної української номінації» (за ред. Є.А. Карпіловської). Формування загальнономовного ідеографічного тезауруса нині має відбуватися за сукупними лексикографічними джерелами з опертям на 11-томний СУМ та Зведений словник лексики української мови кінця XVIII — поч. XXI ст. [32; 34]. Теоретичним підґрунтям сучасної ідеографії є праці класиків системного дослідження лексики, про які йдеться нижче.

Першою ґрунтовною теоретичною працею, присвяченою семантичній класифікації лексики, є стаття Л.А. Булаховського «Семасиологические этюды. Славянские наименования птиц» (1948 р.). Пізніше її опублікували у третьому томі вибраних праць ученого як розділ «Славянские наименования птиц» [8: 189—299]. Значний фактичний матеріал Л.А. Булаховський класифікує за різними лексико-граматичними та функціонально-стилістичними параметрами. Серед назв птахів він виокремлює: 1) звуконаслідувальні (*квикун, букало, туркавка, одуд*); 2) утворені за назвою дії птаха (*півень, ревуха, шипун*); 3) частинами тіла (*крутиголовка, чубик, білогузка, жовтопузик*); 4) за назвами рослин, до яких птахи мають стосунок (*вишняк, очеретяник, коноплянка*), 5) за подібністю до людських професій (*вівчар, пастух, конюх, ковальчук, птах-кравець, олійник*), 6) за назвами ссавців (*баранчик, бугай, вовчок*), 7) за кольором (*білогривець, синьошийка, сивограк*) та ін.

Для увиразнення особливостей номінації птахів учений наводить низки фонетико-граматичних варіантів. Особливо докладними є варіативні ряди композитних найменувань птахів. Автор зазначає, що в діалектному мовленні варіюють різні компоненти складних слів, напр. у словах на позначення дятла (*клюйдереве, дзьобдереве, кусдереве, подовбидереве*), крутиголовки (*крутиголова, крутиголовок, закрутиголова*), трясогузки (*трясихвіст, трясихвістка*) та ін.

З'ясування праформи слов'янського найменування куріпки Л.А. Булаховський здійснює на матеріалі розлогих рядів варіантів у різних мовах, напр., сх.-рос. *куропатва*, сиб. *куроптаха, куропташка*, укр. літ. *куріпка, куропатва*, діал. *куропка, курійка, куріп'ятка, куропатка, куропатра, куропатла*, білор. *курупатва*, пол. *kurapatwa* та ін. [8: 280]. Українські назви постають у контексті світової концептуалізації птахів.

Окремим розрядом Л.А. Булаховський виділяє складні та складені назви птахів (*волове око, душа татарська, дрізд-боровик, дрізд-омельник, микита-швець, мишоїд, бджолоїдка, сивограк, блакисиниця*), виявляє етимологічно прозорі компоненти та визначає продуктивні кореневі морфеми (*їд, лов* та ін.) [8: 276]. Отже, «Славянские наименования птиц» є зразком комплексного дослідження семантичної сфери мови, що здійснюється за різними структурними та функціонально-стилістичними ознаками.

У «Нарисах із загального мовознавства» (1955 р.) Л.А. Булаховський узагальнює знання про шляхи наукового вивчення лексичного складу кожної мови як органічного складника світового мовно-інформаційного простору. Особливу увагу учений звертає на складні явища асимілювання слів, зіставляє засоби мовного відображення понять різними мовами тощо. Отже, методологія Л.А. Булаховського є основою сучасного інтегрального вивчення лексики у всеохопності її структурно-функціональних і хронологічних параметрів [32].

Вагомий внесок у розбудову української ідеографії зробив А.А. Бурячок, який є автором кількох монографій та укладачем 11-томного та ін. словників української мови. У монографіях «Назви спорідненості та свояцтва в українській мові» (1961 р.), «Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов» (1984 р.) та статті «Принципи моделювання семантичних полів лексики» (1985 р.) А.А. Бурячок органічно поєднує теоретичні засади системного дослідження історичного розвитку лексики з моделюванням структурно-функціонального ладу певних ділянок лексики. Автор розмежовує семантичні й тематичні групи лексики, аналізує типи семантичних зв'язків слів, вводить в український науковий обіг поняття гіперо-гіпонімічних залежностей слів та ієрархічної будови лексики, визначає способи визначення імені семантичного поля (суперординати) за методикою, яку пропонує Ю.М. Караулов, наголошує на важливості компонентного аналізу семантики слів, відтворених дефініціями тлумачних словників. «Такими компонентами вважаємо окреме слово в кожній самотійній рубриці словникової статті: скільки повнозначних слів маємо в тлумаченні даного значення, стільки в основному й компонентів» [10: 44]. На основі спільних компонентів визначають семантичні зв'язки слів, вибудовують ієрархічні відношення і подають залежності змодельованих семантичних полів. «Сукупність усіх полів і становить лексико-семантичну систему мови. Із зміною структури поля змінюється й лексична система мови» [Там само: 42].

Історію розвитку семантичної сфери НАЗВИ СПОРІДНЕНОСТІ І СВОЯЦТВА А.А. Бурячок розглядає на значному хронологічному відтинку, розподіляє лексику на тематичні групи, аналізує всі типи системності, визначає специфіку функціонування слів цієї групи у загальномовній системі. Учений пропонує систематизування назв спорідненості за двома основними напрямками: 1) назви спорідненості по прямій лінії і 2) назви спорідненості по бокових лініях. Автор з'ясовує роль родових слів *рід*, *родина* та *сім'я* для системного упорядкування найменувань. Назви спорідненості А.А. Бурячок розподіляє за групами: 1) назви, що виражають відносини свояцтва між чоловіком і дружиною та її родичами; 2) назви, що виражають відносини свояцтва між дружиною і чоловіком та його родичами; 3) назви, що виражають відносини свояцтва між батьками одружених, між зятями та між невістками. Учений охоплює чималу частину лексичного складу мови й досліджує історію розвитку переліче-

них семантичних угруповань. Автор висновує про стійкість цієї системи, особливо тієї частини лексики, що виражає найближчі ступені спорідненості і свояцтва, порівнює укр. *мати, син, брат, сестра, дід, баба, тесть, свекор* та ін. із давньоруськими відповідниками *мати, синъ, брат, сестра, дѣдъ, баба, тѣсть, свекръ* та ін. [9: 134]. Особливу увагу вчений-теоретик і лексикограф приділяє лексемі *баба*, яка зазнала активного розширення семантики. Лише у «Словарі української мови» за ред. Б.Д. Грінченка, зазначає А.А. Бурячок, подано понад 20 випадків вживання слова *баба* із різними значеннями, зокрема й у стійких сполученнях слів [9: 136]. Дослідник акцентує увагу на конкуруванні синонімічних назв батька в історичному вимірі (*батько, тато, отець, няньо* та ін.), простежує історію розширення семантики цього слова, зазначаючи, що у пам'ятках XVII ст. слово *батько* вживається у значенні «духовний отець або піп», а у творах Т.Г. Шевченка вживається на позначення отамана запорізьких козаків, а також на знак пошани при звертанні до старшої за віком людини [9: 13—14]. А.А. Бурячок аналізує розлогі ряди демінутивів до слів *батько, тато, син, бабуся, тітка* та ін. і зазначає, що у «Матеріалах для словаря древнерусского языка по письменным памятникам» А.А. Срезневського не зафіксовано жодного демінутива до слова *баба* [9: 52]. Така різноаспектна параметризація досліджуваної лексики особливо важлива для сучасних інтегральних досліджень, адже містить глибоку й достовірну інформацію про першопочаток вагомого фрагменту української мовної картини світу — НАЗВИ СПОРІДНЕНОСТІ І СВОЯЦТВА.

Комплексному аналізу історії формування українських назв одиниць виміру присвячена праця В.О. Винника «Назви одиниць виміру і ваги в українській мові» (1966 р.). Автор розподіляє лексику за чотирма темами: 1) назви лінійних і шляхових мір; 2) назви поземельних мір; 3) назви об'єму і місткості; 4) назви одиниць ваги. Особливу увагу вчений приділяє тим найменуванням, які утворилися внаслідок розширення чи переосмислення семантики. Результати цього дослідження викладено в окремих параграфах книги: 1) назви поземельних мір з первісним значенням знярядь праці, часових понять і трудових процесів; 2) назви мір поверхні, в основі яких лежить поняття виконавця роботи, кількості висіяного зерна чи зібраного врожаю; 3) назви мір об'єму і місткості антропометричного походження; 4) назви з первісним значенням різних видів посуду та ін. Захопливі історико-етимологічні розвідки присвячує автор назвам міри *пригорща, жменя, горстка* [12: 81], виміру — *плуг, соха* [12: 54] тощо.

Із монографії В.О. Винника дізнаємося, що в Україні здавна площу сіножаті визначали за назвою виконавців роботи — косарів [12: 63]. Словосполучення *на одного косаря, на двадцять косарів* тощо виступають як складені метрологічні терміни. В основу метрологічного терміна *пішак*, первісне значення якого «піший робітник», зазначає дослідник, покладено поняття площі земельного наділу, який давали «пішим» селянам. Лексема *копа* вживалася також на означення площі орних земель, рахуючи 10

кіп на десятину [12: 63—65]. Серед давніх частовживаних метрологічних термінів виявляється слово *бочка*, яке є також активним компонентом багатьох українських фразеологізмів (*Бочка меду — ложка дьогтю; Бездодної бочки не наллєш; Порожня бочка гучить, а повна мовчить*). У монографії В.О. Винника зібрано чимало похідних до слова *бочка*, які сьогодні належать до пасивного фонду (*бочулка, бочалка, бочівчина*) [12: 101].

Отже, історія семантичних транспозицій, зіставлення словесного відтворення понять у різних мовах, слов'янських і неслов'янських, тематичне упорядкування багатого досліджуваного матеріалу, з'ясування історії асимілювання запозичених слів, розвиток синонімічних та варіативних рядів метрологічної лексики тощо постають у монографії В.О. Винника як цілісне відтворення української категоризації метрології на значному хронологічному відтинку.

Грунтовним опрацюванням основи словесного відтворення структури універсуму є аналітична праця В.В. Німчука «Давньоруська спадщина в лексиці української мови» (1992 р.). Автор досліджує походження і розвиток масиву слів давньоруської мови на позначення предметів і явищ дійсності. Визначено словникові системи, пов'язані з буттям, простором і часом, будовою всесвіту, землі, а також географічна, метеорологічна, ботанічна, зоологічна та інша номенклатура X — XIII ст. [24].

Досліджувану лексику В.В. Німчук систематизує за такими ієрархічно упорядкованими групами:

1. ВСЕСВІТ. ПРОСТІР. ЧАС. Підрозділи: 1) Буття, матерія, дух; 2) Назви, пов'язані із Всесвітом, небесними об'єктами та явищами; 3) Лексика, пов'язана із простором, орієнтацією в ньому, поверхнею, параметрикою тощо; 4) Назви часових понять;

2. ЗЕМЛЯ: НЕЖИВА ПРИРОДА. Підрозділи: 1) Географічна термінологія; 2) Назви складників земної кори, надр землі, хімічних речовин; 3) Метеорологічна лексика;

3. ЗЕМЛЯ: ЖИВА ПРИРОДА. Підрозділи: 1) Зоологічна лексика; 2) Ботанічна термінологія;

4. ЛЮДИНА ЯК ЧАСТИНА ЖИВОЇ ПРИРОДИ.

В.В. Німчук подає докладну історію формування родових і видових найменувань людей: *люди, людина, чоловік, народ* та ін. У давньоруській мові, зазначає вчений, слово *чоловік* вживалося на позначення людини взагалі і людини як члена суспільства, людського колективу, поселення. Для передачі множини існував суплетив *люди*. Уже в давнину від суплетива утворюються сингулятив *людинь*, що вживається у значенні «людина» і «простолюдин» [24: 293]. Значення «людина чоловічої статі» в давньоруській мові могло передавати слово *мужь*. Отже, різних граней у значеннях лексем *человѣк, людинь* і *мужь* у давньоруській мові не було. У значенні *люди*, зазначає В.В. Німчук, часом уживалося слово *народь*. Така поглиблена історія слів украї важлива для інтегрального моделювання розвитку українського лексикону та з'ясування закономірностей концептуалізації людини й світу у різні часові періоди.

Структура ідеографічних груп на позначення людини з часом змінюється. Змінюються найменування людей за професійними здібностями й соціально-політичними уподобаннями, стійкою лишається група назв людей за родинними зв'язками. Сучасні люди дедалі частіше мислять категоріями **людство** та **соціум**, заглиблюючись у глобальні проблеми сьогодення. Отже, аналітичні праці істориків та семасіологів, а також лексикографічні праці є надійною основою осмислення закономірностей концептуалізації Всесвіту й людини як «відблиску Всесвіту» (за вдалим висловом Олеса Гончара).

В.В. Німчук наголошує, що лексичне багатство нашої мови нараховує мільйони слів і є мегасистемою, яку в повному обсязі дуже важко аналізувати [24]. Тому вчений використовує семантичне систематизування лексики й застосовує одну із найзручніших синоптичних схем, створену Р. Халлігом та В. фон Вартбургом для ідеографічного словника французької мови. Вона засвідчує розподіл лексики на три основні категорії (ВСЕСВІТ, ЛЮДИНА, ЛЮДИНА і ВСЕСВІТ), і є зручною для відтворення номінативних засобів з прямими значеннями та тих, що утворені внаслідок метафоризації. Людина в такій схемі ідеографічної класифікації лексики постає як активний мовотворець, який уміє пізнавати світ й узагальнювати результати його пізнання. Словесне наповнення категорій ідеографічного словника — шлях до пізнання напрямків та закономірностей мовомислення соціуму, а також осягнення системи кодів культури.

Дослідження кожного фрагменту семантичної структури мови — вагомий внесок у теорію національного мовомислення. Зосередження словесних даних, зібраних з текстових джерел різного часу створення, у єдиних інтегральних системах — шлях до відтворення закономірностей української концептуалізації світу й світосприймання.

Українська ідеографія, як загалом і світова, започаткувала напрямок комплексного вивчення історії мовомислення, зосередженого навколо втілення ідей певних часових періодів та словесного відтворення архетипів культури. Укладачі ідеографічних словників показали переваги систематизування словесного матеріалу навколо смислових домінант (ідей, понять, концептів, архетипів) в окресленні шляхів пізнання світу людиною. Українські лінгвісти зібрали багатий теоретичний і практичний досвід ідеографічного відтворення основних напрямів концептуалізації: ЛЮДИНА, ВСЕСВІТ, ЛЮДИНА і ВСЕСВІТ. Він виявляє антропоцентричність українського мовомислення й особливу увагу людини до зовнішнього й внутрішнього світу.

Сукупний досвід теоретичного й практичного тезаурусотворення забезпечує пізнання законів світобудови та внутрішнього світу людини через ідеографічні групи й підгрупи, що історично змінюються. Завдання сучасної ідеографії — формування електронного загальномовного тезауруса, на основі якого нова макронаукова парадигма, виразниками якої є лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія, етнопсихолінгвістика,

інтегральна лексикографія, аксіологія, культурна антропологія та ін., матиме підґрунтя для осмислення нового лінгвістичного термінопростору й формування теорії людського мовомислення через універсальні й національно-мовні категорії.

1. Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики / Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко, В.І. Критська, Т.К. Пуздирева, Ю.В. Романюк; Відп. ред. Є.А. Карпіловська. — К. : ТОВ «КММ», 2013. — 416 с.
2. *Бабенко Л.Г.* Большой толковый словарь русских существительных. — М. : АСТ—Пресс Книга, Серия: Фундаментальные словари, 2009. — 864 с.
3. *Бабов К., Вьргулев Ф.* Тематичен руско-български речник. — София, 1961. — 887 с.
4. *Баранов О.С.* Идеографический словарь русского языка. — 2002. — 1200 с.
5. *Бартминьский Е.* Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике / Перевод с польского. — М. : Индрик, 2005. — 528 с.
6. *Білецький-Носенко П.П.* Словник української мови. Підготував до видання В.В. Німчук. — К. : Наук. думка, 1966. — 424 с.
7. *Богуцький К.І.* Українсько-англійський тематичний словник: Понад 10 000 слів. — К. : Криниця, 2001. — 484 с. (Серія «Сучасні словники України»).
8. *Булаховський Л.А.* Славянские наименования птиц // Л.А. Булаховський. Вибрані праці в п'яти томах. Том третій. Славістика. Російська мова. — К. : Наук. думка, 1978. — 592 с.
9. *Бурячок А.А.* Назви спорідненості та свояцтва в українській мові. — К. : Вид-во АН УРСР, 1961. — 150 с.
10. *Бурячок А.А.* Принципи моделювання семантичних полів лексики (на матеріалі східнослов'янських назв політичних відносин) // Мовознавство. — 1985. — № 4. — С. 41—47.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с.
12. *Винник В.О.* Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. — К. : Наук. думка, 1966. — 152 с.
13. *Гетьман І.М.* Теоретична і практична ідеографія: Принципи побудови тезаурусів: Навч. посібник. — К. : Вища шк., 1993. — 119 с.
14. *Грінченко Б.Д.* Словарь української мови. — Т. I — IV. — К., 1907—1909.
15. *Hallig R., von Wartburg W.* Bergiffssystem als Grundlage für die Lexikographie. — Berlin, 1963. — 315 s.
16. *Dornseiff F.* Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen. — Berlin; New York, 1970. — 922 p.
17. Історія української літературної мови. Лексика і фразеологія / За ред. В.М. Русанівського. — К. : Наук. думка, 1983. — 741 с.
18. *Караулов Ю.Н.* Общая и русская идеография. — М. : Наука, 1976. — 256 с.
19. *Карпіловська Є.А.* Вступ до комп'ютерної лінгвістики / Донецький національний університет. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2003. — 184 с.
20. *Casares J.* Diccionario ideológico de la lengua española. — Barcelona, 1951. — 351 p.
21. *Клименко Н.Ф., Пещак М.М., Савченко І.Ф.* Формалізовані основи семантичної класифікації лексики. — К. : Наук. думка, 1982. — 250 с.
22. Лексикон словеноросійський Памви Беринди / Підгот. тексту і вступна стаття В.В. Німчука. — К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1961. — 272 с.
23. *Морковкин В.В.* Идеографические словари. — М. : Изд-во МГУ. — 1970. — 72 с.
24. *Німчук В.В.* Давньоруська спадщина в лексиці української мови / АН України. Ін-т української мови; Відп. ред. С.П. Бевзенко. — К. : Наук. думка, 1992. — 416 с.
25. *Пещак М.М.* Нариси з комп'ютерної лінгвістики: Монографія. — Ужгород; Закарпаття, 1999. — 200 с.
26. *Попова З.Д., Стернин И.А.* Когнитивная лингвистика. — М. : АСТ: Восток—Запад, 2007. — 314 с. (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия).

27. *Roget P.M.* Roget's thesaurus of English words and phrases. — Harmondsworth, 1978. — 712 p.
28. Русский семантический словарь: В 6 т. / Под общей ред. Н.Ю. Шведовой. — М.: Азбуковник, 1998 — 2007.
29. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістична термінологія: термінологічна енциклопедія. — Полтава: Довкілля, 2006. — 716 с.
30. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. — К., 1986. — 776 с.
31. Словник української мови: Т. I — XI. — К.: Наук. думка, 1970—1980.
32. *Сніжко Н.В.* Зведений словник лексики української мови кінця XVIII — поч. XXI ст. в інтегральних дослідженнях та компаративістиці // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. — К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2015. — Вип. 27. — С. 174—185.
33. *Сніжко Н.В.* Ідеографічний тезаурус як модель лексико-семантичної системи (за наслідками автоматизованого аналізу українських іменників) // Мовознавство. — 1995. — № 6. — С. 28—35.
34. *Сніжко Н.В.* Системний підхід до вивчення динаміки лексичного складу української мови кінця XVIII — поч. XXI ст. // Українська мова. — 2013. — № 3. — С. 110—127.
35. *Сніжко Н.В.* «Словарь української мови» за ред. Б.Д. Грінченка в інтегральному моделюванні розвитку лексики та лексикографії // Лексикографічний бюлетень. 36. наук. праць / Відпов. ред. к. філол. н. І.С. Гнатюк. — Вип. 22. — К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. — С. 19—30.
36. *Сніжко Н.В.* Способи відображення системності лексики та мовної картини світу в ідеографічному тезаурусі // Наукові записки. — Вип. 95. — Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. — С. 551—556.
37. *Сніжко Н.В.* Тлумачний словник як скарбниця знань про мову, світ та духовність // Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови НАН України; відп. ред. І.С. Гнатюк. — К.: КММ, 2012. — С. 282—290.
38. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тисяч слів і словосполучень / Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. — К.: Довіра, 2006. — 789 с.
39. *Тараненко О.О.* Тезаурус // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), М.П. Зяблюк та ін. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. — С. 679.
40. Украинский семантический словарь. Проспект (М.М. Пещак, Н.Ф. Клименко, Е.А. Карпиловская и др.; Отв. ред. М.М. Пещак); АН УССР. Ин-т языковедения им. А.А. Потебни. — К.: Наук. думка, 1990. — 264 с.
41. *Щерба Л.В.* Языковая система и речевая деятельность. — Л., 1974. — 428 с.

Статтю отримано 31.05.2016

Natalia Snizhko

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

UKRAINIAN IDEOGRAPHY: PAST, PRESENT STATE AND PERSPECTIVE

The article deals with the main stages of development of Ukrainian ideography, the subject of which is a study of lexis, conceptual structuring and display of hierarchically ordered groups in ideographic dictionaries. Accentuated the macro scientific purposes of ideography, which is the basis of a comprehensive study of the history of Ukraine and Ukrainian lingual thinking.

Keywords: *Ukrainian ideography, ideographic dictionary, ideoglossary, hierarchical ordering of lexis, vocabulary thesaurus schema of synoptic, experience of creation the world and Ukrainian thesauruses.*